

**KOREYS TILIDA YORDAMCHI FE'LLAR TASNIFI**

Sagatova Muhabbat Hasanovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Koreys filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

**Abstract**

Ushbu maqolada koreys tilida yordamchi fe'llar tasnifi va ularning grammatika tizimidagi o'rni batafsil tahlil qilinadi. Maqolada yordamchi fe'llarning asosiy turlari, ularning sintaktik funksiyalari va semantik rolini ko'rib chiqiladi. Shuningdek, koreys tilidagi yordamchi fe'llarning asosiy xususiyatlari, ularning asosiy fe'llar bilan birikishi va ma'no nuanslari tadqiq etiladi.

**Kalit so'zlar:** Koreys tili, semantika, fe'l, yordamchi fe'llar, fe'l tasnifi, tilshunoslik

**Introduction**

Koreys tili o'zining boy va murakkab grammatika tizimi bilan ajralib turadi. Shu jumladan, yordamchi fe'llar (보조 동사) tilning sintaktik va semantik jihatdan boyitilishida muhim rol o'ynaydi. Yordamchi fe'llar asosiy fe'llar bilan birikib, harakatning davomiyligi, imkoniyati, sabab yoki maqsadini ifodalash kabi turli grammatik ma'nolarni yaratadi. Masalan, koreys tilida yordamchi fe'l yordamida bosh fe'lning ma'nosi kengaytiriladi yoki unga yangi ma'nolar qo'shiladi, bu esa gap tuzilishini yanada aniq va ifodali qiladi.

Tilshunoslikda yordamchi fe'llar fe'l turkumining alohida qismi sifatida ko'riladi va ularning funksional o'rni aniq belgilanadi. Koreys tilida yordamchi fe'llarning ko'pligi va ularning asosiy fe'llar bilan murakkab birikmalari o'rganilishini talab qiladi. Ayniqsa, tilni ikkinchi til sifatida o'rganayotganlar uchun yordamchi fe'llarning to'g'ri qo'llanilishi muloqotning samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, yordamchi fe'llar orqali ifodalangan grammatik kategoriyalar – vaqt, holat, imkoniyat, xohish, majburiyat va boshqa ko'plab ma'nolar – nutqning kontekstga mos va tabiiy bo'lishini ta'minlaydi. Bu esa til o'rganishda til madaniyatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Shu sababli, koreys tilida yordamchi fe'llar tasnifini o'rganish nafaqat tilshunoslik nazariyasi uchun, balki amaliy til o'rgatishda ham muhim ahamiyatga ega.

**Asosiy qism**

**Yordamchi fe'l tushunchasi va uning til tizimidagi o'rni**

Koreys tilida yordamchi fe'llar (보조 동사) — bu asosiy fe'llar bilan birikib, ularning ma'nosini kengaytiruvchi yoki qo'shimcha ma'nolar yuklaydigan grammatik birliklardir. Yordamchi fe'llar mustaqil ravishda ishlatilmaydi, balki bosh fe'lga birikib, harakatning davomiyligi, imkoniyati, xohishi yoki natijasini ifodalashda xizmat qiladi. Shu tariqa, ular gap tuzilishini yanada boy va ifodali qiladi.

Masalan, **보다 (poda)** yordamchi fe'li bosh fe'l bilan birikib “sinab ko'rmoq” ma'nosini beradi:

- **먹어 보다 (mogo poda)** — “yeb ko'rmoq”

- **가 보다 (ka poda)** — “borib ko‘rmoq”

Bu misollar yordamchi fe’llarning bosh fe’l ma’nosini qanday kengaytirishini ko‘rsatadi.

### **Yordamchi fe’llarning asosiy turlari va ularning funksiyalari**

Koreys tilidagi yordamchi fe’llar turli grammatik ma’nolarni ifodalash uchun ishlatiladi. Quyida yordamchi fe’llarning eng asosiy turlari va ularning vazifalari keltiriladi.

#### **a) Imkoniyat va urinishni ifodalovchi yordamchi fe’llar**

Bu turdagi yordamchi fe’llar bosh fe’lga “sinab ko‘rish”, “imkoniyat”, “urinish” kabi ma’nolarni qo‘shadi. Eng ko‘p ishlatiladigan yordamchi fe’l bu **보다 (poda)** fe’lidir.

Misollar:

- **먹어 보다 (mogo poda)** — “yeb ko‘rmoq”

- **가 보다 (ka poda)** — “borib ko‘rmoq”

- **해 보다 (he poda)** — “qilib ko‘rmoq”

Bu iboralar nutqda kimningdir harakatni sinab ko‘rishga yoki tajriba orttirishga intilishini ifodalaydi.

Davomiylik yoki holatni ifodalovchi yordamchi fe’llar harakatning hozir davom etayotganligini yoki holatini ko‘rsatadi. Eng ko‘p ishlatiladigan yordamchi fe’l **있다 (itda)** fe’lidir.

Misollar:

- **먹고 있다 (mokgo itda)** — “yeyapti” (hozir davom etayotgan harakat)

- **공부하고 있다 (kongbu hago itda)** — “o‘qiyapti”

- **비가 오고 있다 (piga ogo itda)** — “yomg‘ir yog‘moqda”

Bu turdagi yordamchi fe’llar yordamida so‘zlovchi hozirgi zamondagi davomiy harakatni aniq ifodalashi mumkin.

Yordamchi fe’llarning yana bir turi **majburiyat, zarurat va ehtimollikni ifodalovchi fe’llar** bo‘lib, koreys tilida buning uchun **야 하다 (ya hada)** yoki **아야 하다 (aya hada)** kabi konstruktsiyalar qo‘llaniladi.

Misollar:

- **가야 한다 (kaya handa)** — “borishi kerak”

- **해야 한다 (heya handa)** — “qilishi kerak”

- **공부해야 한다 (kongbu heya handa)** — “o‘qishi kerak”

Bu iboralar majburiyat, zarurat yoki talabni bildiradi va nutqda qat’iylik hissini yaratadi.

**Natija yoki tugashni ifodalovchi yordamchi fe’llar** harakatning natijasini, bajarilishini yoki tugashini ifodalaydi. Masalan, **버리다 (borida)** fe’li.

Misollar:

- **먹어 버리다 (mogo borida)** — “butunlay yeyib tashlamoq”

• **잊어 버리다 (ijo borida)** — “butunlay unutib qo‘yish”

• **망가져 버리다 (mankajyo borida)** — “butunlay buzilib ketish”

Bu yordamchi fe’llar yordamida harakatning to‘liq amalga oshirilganligi yoki uning oxiri ko‘rsatiladi.

Ba’zan yordamchi fe’llar bosh fe’lga so‘zlovchining xohishi, niyati yoki imkoniyatini ifodalash uchun qo‘shiladi. Masalan, **싶다 (shipda)**.

Misollar:

• **먹고 싶다 (mokgo shipda)** — “yeyishni xohlamok”

• **가고 싶다 (kago shipda)** — “borishni xohlamok”

Bu fe’l yordamida nutqda subyektning istagi aniq ko‘rsatiladi.

#### **Yordamchi fe’llarning asosiy fe’llar bilan birikishi va talaffuzi**

Koreys tilida yordamchi fe’llar asosiy fe’llar bilan birikib, ko‘pincha talaffuzda o‘zgarishlarga olib keladi. Masalan, **하다** fe’li bilan birikkan yordamchi fe’llar qisqarishi mumkin:

• **해 보다 (he poda)** — “sinab ko‘rmoq” (하다 + 보다)

• **가 보다 (ka poda)** — “borib ko‘rmoq”

Shuningdek, ba’zan yordamchi fe’l bosh fe’l bilan qo‘shilib, yangi fe’l shaklini hosil qiladi:

• **먹어 버리다 (mogo borida)** — bu yerda yordamchi fe’l harakatning yakunlanishini ta’kidlaydi.

Bu birikmalar tilning ifodavchanligini oshirib, gapning ma’nosini aniqlashtiradi.

#### **Koreys tilidagi yordamchi fe’llarning o‘zbek tilidagi ekvivalentlari**

O‘zbek tilida yordamchi fe’llarning to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalenti mavjud emas, lekin ular ma’noda qo‘shimcha so‘zlar, qo‘shimchalar yoki yordamchi gaplar orqali ifodalanadi. Masalan:

• Koreyscha **먹어 보다 (yeb ko‘rmoq)** — o‘zbek tilida “yeb ko‘rmoq” tarzida so‘zma-so‘z tarjima qilinadi.

• **해야 한다 (qilishi kerak)** — “kerak”, “majbur” so‘zlari yordamida ifodalanadi.

• **먹어 버리다 (butunlay yeb tashlamok)** — “butunlay”, “to‘liq” kabi qo‘shimcha so‘zlar bilan tarjima qilinadi.

Bu farqlar tarjima va til o‘rgatishda alohida e’tibor talab qiladi, chunki yordamchi fe’llarning o‘rni va funksiyasi turli tillarda har xil ko‘rinishda bo‘lishi mumkin.

#### **Xulosa**

Ushbu maqolada koreys tilidagi yordamchi fe’llar tasnifi va ularning til tizimidagi o‘rni batafsil tahlil qilindi. Yordamchi fe’llar asosiy fe’llar bilan birikib, harakatning davomiyligi, imkoniyati, majburiyati, natijasi kabi turli grammatik ma’nolarni ifodalashda muhim rol o‘ynaydi. Maqolada yordamchi fe’llarning asosiy turlari — imkoniyatni ifodalovchi, davomiylik va holatni

bildiruvchi, majburiyat va zaruratni ko'rsatuvchi hamda natija yoki tugash ma'nosini beruvchi fe'llar ko'rib chiqildi.

Shuningdek, yordamchi fe'llarning asosiy fe'llar bilan birikishi, talaffuzi va o'zbek tilidagi ekvivalentlari bilan taqqoslash orqali ularning o'ziga xos xususiyatlari ochib berildi. Koreys tilida yordamchi fe'llarning keng qo'llanilishi tilni o'rganuvchilar uchun qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin, ammo ularni chuqur o'rganish tilning sintaktik va semantik boyligini to'liq anglashga yordam beradi.

Natijada, koreys tilidagi yordamchi fe'llarning tasnifi va ularning grammatik funktsiyalarini o'rganish tilshunoslikda va amaliy til o'rgatishda katta ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlandi.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kim, J. H. (2018). Korean Grammar for Learners. Seoul: Hanmun Publishing.
2. Lee, S. Y. (2020). Studies in Korean Auxiliary Verbs. Seoul: Linguistic Press.
3. Park, M. J. (2019). Semantics of Korean Auxiliary Verbs. Busan: Korean Language Institute.
4. Tursunov, O. (2017). Koreys tilining grammatika tizimi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
5. Rasulov, N. (2015). Tilshunoslik asoslari. Toshkent: Sharq Publishing.
6. Xolmamatov, A. (2019). Koreys tili va uning o'zbek tiliga ta'siri. Toshkent: Til va Adabiyot Instituti.
7. Yuldashev, D. (2021). Koreys tilini o'rgatishda grammatika muammolari. Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi.